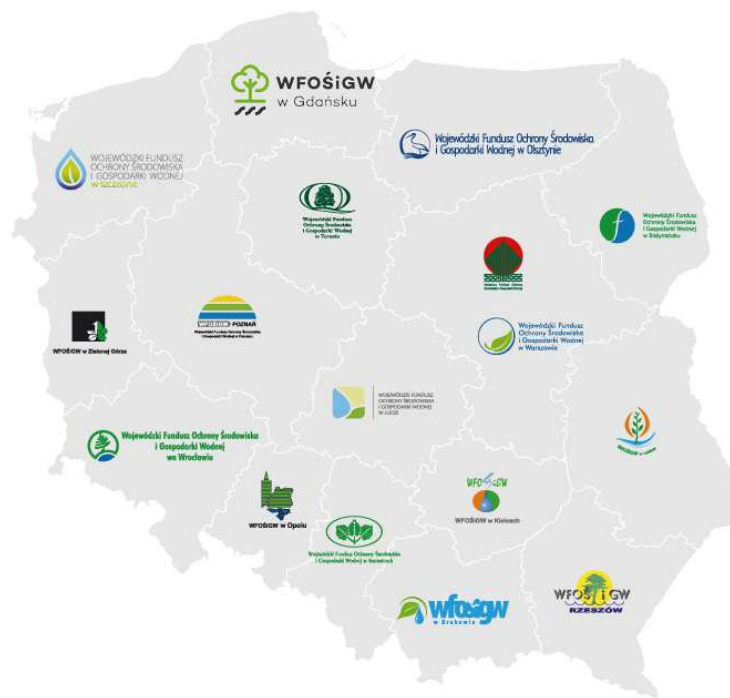

Wspólna Strategia Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej

na lata 2017-2020

Warszawa, 2016 rok

I. Spis treści

I.	Streszczenie	3
II.	Wprowadzenie do Wspólnej Strategii.....	4
II.1.	Tło i uwarunkowania Wspólnej Strategii.....	4
II.2.	Rola Wspólnej Strategii	4
II.3.	Rola i oddziaływanie funduszy ochrony środowiska	4
II.4.	Spójność z innymi dokumentami strategicznymi i programowymi.....	5
II.5.	Przebieg procesu tworzenia i konsultowania Wspólnej Strategii.	5
III.	Diagnoza dotychczasowej współpracy funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.....	5
III.1.	Wstęp.....	5
III.2.	Perspektywa „Finanse”.....	6
	Rekomendacje wynikające z diagnozy finansowej	12
III.3.	Perspektywa „Beneficjenci”	12
	Rekomendacje – poprawa komunikacji z beneficjentami:	12
III.4.	Perspektywa „Procesy wewnętrzne”	12
	Rekomendacje – sprawna obsługa beneficjentów.	13
III.5.	Perspektywa „Innowacje, wyzwania, rozwój”	13
	Rekomendacje – innowacje, wyzwania, rozwój	14
IV.	Analiza SWOT systemu Funduszy	14
V.	Cel generalny, misja oraz cele środowiskowe i priorytety współpracy.....	16
V.1.	Priorytety w zakresie współpracy.....	18
V.1.1.	Priorytety w zakresie finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej	18
V.1.2.	Priorytety w zakresie komunikacji i obsługi beneficjentów	19
V.1.3.	Priorytety w zakresie rozwoju systemu Funduszy	19
V.2.	Dziedzinowe cele środowiskowe	20
V.2.1.	Adaptacja do zmian klimatu i gospodarka wodna	20
V.2.2.	Ochrona powietrza.....	21
V.2.3.	Ochrona wód.....	22
V.2.4.	Gospodarka o obiegu zamkniętym, w tym gospodarowanie odpadami	23
V.2.5.	Różnorodność biologiczna.....	25
VI.	Wdrażanie Wspólnej Strategii.....	25

I. Streszczenie

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej – zwane dalej Funduszami – stanowią siedemnaście wzajemnie niezależnych podmiotów, które wspólnie obsługują jeden spójny obszar zadań publicznych: finansowe wspieranie ochrony środowiska i gospodarki wodnej w Polsce. Aby ich działania były skoordynowane, spójne i skuteczne, ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (t.j.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1232, z późn. zm.), zwanej dalej POŚ wyposaża Fundusze w narzędzie, jakim jest ich Wspólna Strategia, sporządzana raz na 4 lata. Stanowi ona jednolitą podstawę dla strategii poszczególnych Funduszy. Niniejsza Wspólna Strategia obejmuje okres lat 2017-2020.

Celem generalnym systemu Funduszy jest **poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku przy pełnym oraz zgodnym z zasadami zrównoważonego rozwoju wykorzystaniu środków pochodzących z Unii Europejskiej na ochronę środowiska i gospodarkę wodną.**

Misja Funduszy brzmi: **skutecznie wspieramy działania na rzecz środowiska ze szczególnym uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju.**

Wspólna Strategia wskazuje najistotniejsze z punktu widzenia Funduszy cele merytorycznej działalności (cele środowiskowe – dziedzinowe i horyzontalne) oraz obszary niezbędnej współpracy (priorytety współpracy) w latach 2017-2020.

Analizując doświadczenia w zakresie wdrażania i wydatkowania środków w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, szczególną rolę odgrywać będzie współpraca we wspieraniu działań przyczyniających się do **pełnego wykorzystania dostępnych dla Polski środków europejskich na ochronę środowiska i gospodarkę wodną.** Fundusze realizować będą działania zmierzające do identyfikacji przedsięwzięć do dofinansowania ze środków europejskich, podejmą się wspierania potencjalnych beneficjentów w aplikowaniu o środki, a także wspólnego i indywidualnego współfinansowania wybranych przedsięwzięć. Bardzo ważne dla Funduszy w dążeniu do wspólnego celu będzie realizacja ogólnopolskiego systemu wsparcia doradczego dla sektora publicznego, mieszkaniowego oraz przedsiębiorców w zakresie efektywności energetycznej oraz OZE (zwanego dalej Projektem Doradztwa Energetycznego) oraz udział Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, zwanego dalej NFOŚiGW i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zwanych dalej WFOŚiGW we wdrażaniu PO IiŚ 2014-2020.

Jako wyzwanie w latach 2017-2020 potraktowano zarówno **zwiększenie wykorzystania dostępnych środków własnych Funduszy, jak i efektywności ich wykorzystania.** Fundusze dążyć będą do optymalizacji zasad współpracy finansowej i merytorycznej. NFOŚiGW będzie podejmować działania przyczyniające się do wykorzystania potencjału Banku Ochrony Środowiska S.A. jako pośrednika w dystrybucji środków do małych i średnich przedsiębiorstw oraz do odbiorców detalicznych, przy zachowaniu przepisów ustawy POŚ w tym zakresie, zachęcając jednocześnie WFOŚiGW do tej współpracy. Fundusze zakładają rozwój instrumentów inżynierii finansowej, przyczyniających się do poprawy dostępu do finansowania z ich środków (poręczenia, montaż kapitałowy, konsorcja). Wypracowane zostaną również rozwiązania służące prezentacji efektów środowiskowych.

Jednymi z priorytetów będzie również **poprawa komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej oraz sprawna obsługa beneficjentów.** W tym zakresie Fundusze planują kontynuację wspólnych działań informacyjno-promocyjnych, rozwój cyfrowej obsługi beneficjentów, a także realizację szkoleń podnoszących kwalifikacje dla swoich pracowników.

Za bardzo istotny cel uznano dalszy **rozwój systemu Funduszy**, rozumiany jako elastyczne adaptowanie się do zmian i wyzwań związanych z politykami i instrumentami finansowymi UE (np. gospodarka o obiegu zamkniętym), a także jako wzmacnianie potencjału Funduszy w zakresie

programowania, monitoringu, ewaluacji oraz prognozowania. Planowane jest również wspieranie pozafinansowych działań zmierzających do osiągnięcia unijnego celu klimatycznego, a także kreowanie nowych kierunków aktywności Funduszy oraz rozwijanie umiejętności szybkiego reagowania na pojawiające się, a nie zidentyfikowane wcześniej szanse rozwojowe.

II. Wprowadzenie do Wspólnej Strategii

II.1. Tło i uwarunkowania Wspólnej Strategii

Wspólna Strategia działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy uchwalana jest przez Radę Nadzorczą Narodowego Funduszu do dnia 30 czerwca roku poprzedzającego pierwszy rok objęty tą strategią. Konieczność ta wynika bezpośrednio z art. 400h ust. 2 ustawy POŚ. Wspólna Strategia od momentu jej uchwalenia stanowi podstawę tworzenia wynikających z niej strategii działania poszczególnych Funduszy: Narodowego Funduszu (art. 400h ust. 2 pkt. 3 ustawy POŚ) oraz wojewódzkich funduszy (art. 400h ust. 4 pkt 1 ustawy POŚ). Ustawa POŚ wskazuje, że odrębne strategie poszczególnych Funduszy mają wynikać ze Wspólnej Strategii.

Biorąc pod uwagę powyższy kierunkowy charakter tego dokumentu, podlega on w trakcie procesu jego tworzenia, uzgodnieniom z Ministrem Środowiska (art. 400h ust. 2 pkt. 1 ustawy POŚ) oraz zaopiniowaniu przez Ministra Rozwoju i Ministra Energii (art. 400k ust.2 pkt 1 ustawy POŚ).

Niniejsza Wspólna Strategia stanowi wynik współpracy i uzgodnień Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy, których celem jest efektywne i skuteczne realizowanie celów ekologicznych, z uwzględnieniem niezbędnych elementów współpracy.

II.2. Rola Wspólnej Strategii

Wspólna Strategia ma do spełnienia dwa istotne zadania:

- **stworzyć wspólną podstawę**, z której będą wynikały strategie działania poszczególnych Funduszy. Oznacza to, że strategie te nie mogą być sprzeczne z zapisami Wspólnej Strategii i powinny realizować zawarte w niej ustalenia, które każdy z Funduszy wprowadza w tempie, jakie sam uzna za optymalne dla osiągnięcia celów własnej strategii, uwzględniając jednak otoczenie prawne i organizacyjne możliwości obsługi środków europejskich;
- **zbudować spójny system Funduszy** poprzez określenie obszaru współpracy i wzajemnego oddziaływania Funduszy, który wykracza poza ich odrębne strategie. Dotyczy to przede wszystkim współdziałania dla uzyskania synergii działania i budowy spójnego systemu Funduszy (z zachowaniem niezależności organizacyjnej) poprzez m.in. wdrażanie rozwiązań eliminujących nieuzasadnione wsparcie, ale również zapewniających jego elastyczną dostępność tam gdzie jest to oczekiwane.

II.3. Rola i oddziaływanie funduszy ochrony środowiska

Narodowy Fundusz oraz wojewódzkie fundusze zostały utworzone z dniem 1 lipca 1989 r. na mocy „Ustawy z dnia 27 kwietnia 1989 r. o zmianie ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska” i ustawy – „Prawo wodne” (Dz. U. Nr 26, poz. 139). W pierwszym okresie funkcjonowania do 1993 r. fundusze wojewódzkie nie posiadały osobowości prawnej. Obecnie Narodowy Fundusz posiada status państwowej osoby prawnej, a wojewódzkie fundusze samorządowych osób prawnych.

Kluczowe cechy funkcjonowania Funduszy dotyczą:

- zdolności do generowania coraz wyższych wypłat środków na finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej w kwotach przekraczających wpływy uzyskiwane z tytułu opłat i kar środowiskowych, poprzez wypracowane mechanizmy zwrotnego finansowania ochrony środowiska. W latach 2013-2015 wypłacono o ponad 9 mld zł więcej niż Fundusze uzyskały

z opłat i kar środowiskowych (dla porównania w latach 2009-2011 wypłacono o 4,6 mld zł więcej niż uzyskano z opłat i kar);

- wiarygodności finansowej i doświadczenia w finansowaniu ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz zdolności do dodatkowego mobilizowania środków z innych źródeł (efekt dźwigni finansowej);
- zdolności do współkreowania i wdrażania krajowych i regionalnych polityk i programów środowiskowych;
- rozpoznania kluczowych problemów środowiskowych na poziomie regionalnym i ogólnokrajowym;
- kompetencji do obsługi europejskich środków pomocowych, identyfikowania i wspierania beneficjentów realizujących przedsięwzięcia z tych środków, współfinansowania takich przedsięwzięć i ich rozliczania oraz kontroli;
- zdolności do natychmiastowego reagowania w przypadku wystąpienia nagłych zagrożeń środowiska oraz awarii przemysłowych i finansowania przedsięwzięć eliminujących skutki tych zagrożeń.

II.4. Spójność z innymi dokumentami strategicznymi i programowymi

Cele i priorytety Wspólnej Strategii zachowują spójność ze **Strategią Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko. Perspektywa 2020**, zwaną dalej BELiŚ, w której Narodowy Fundusz oraz wojewódzkie fundusze są wskazane jako instytucje zaangażowane w realizację działań w ramach Strategii, a także z innymi nadrzędnymi dokumentami strategicznymi i programami, krajowymi i zagranicznymi.

Strategia to dokument strategiczny, który w szczegółowy sposób określa działania, które należy podjąć w obszarze energetyki i środowiska. Dokument ten koresponduje z celami rozwojowymi określonymi na poziomie unijnym, które zawarte są przede wszystkim w takich dokumentach jak:

- Pakiet klimatyczno-energetyczny (zwany pakietem „3x20%”);
- Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu;
- Unijna strategia ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r.;
- Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki.

W związku z tym, że działalność wojewódzkich funduszy ukierunkowana jest w głównej mierze na realizację regionalnej polityki ekologicznej województw, istotnym wyznacznikiem kierunków ich działalności są dokumenty o charakterze regionalnym – strategie województw, środowiskowe plany i programy wojewódzkie.

II.5. Przebieg procesu tworzenia i konsultowania Wspólnej Strategii

Wspólna Strategia została opracowana przez zespół pracowników Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy, biorąc pod uwagę ustalenia ze spotkań Zarządu Narodowego Funduszu z Konwentem Prezesów wojewódzkich funduszy. W procesie opiniowania Strategii, zgodnie z obowiązującymi regulacjami w tym zakresie, wziął udział Minister Rozwoju i Minister Energii. Tekst Wspólnej Strategii Narodowy Fundusz uzgodnił z Ministrem Środowiska.

III. Diagnoza dotychczasowej współpracy funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej

III.1. Wstęp

Wspólna Strategia na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku wyznaczyła działania w ramach 4 perspektyw strategicznych („Finanse”, „Beneficjenci”, „Procesy wewnętrzne” oraz „Innowacje, wyzwania, rozwój”), którym przyporządkowano określone cele szczegółowe.

Poniżej przedstawiono syntetyczne podsumowanie efektów poszczególnych perspektyw, podkreślając zwłaszcza te aspekty dotychczasowej współpracy, które wymagają w przyszłości naprawy lub innego podejścia, tak aby nie stały się znaczącymi zagrożeniami i „pułapkami” dla systemu Funduszy.

III.2. Perspektywa „Finanse”

Dla realizacji celu tej perspektywy, którym było efektywne wydatkowanie środków finansowych, przyczynić się miało maksymalne wykorzystanie dostępnych instrumentów finansowych.

W latach 2013-2015 majątek Funduszy systematycznie wzrastał. Zmiany głównych aktywów majątku Funduszy w latach 2005-2015 przedstawiono na rysunku 1.

W tabeli 1 przedstawiono zmiany głównych aktywów Funduszy w latach 2005-2015, tj. należności z tytułu udzielonych pożyczek, środki pieniężne i papiery wartościowe przeznaczone do obrotu.

Rysunek nr 1 Majątek (kapitał) Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy w latach 2005-2015 – główne aktywa (mln zł)

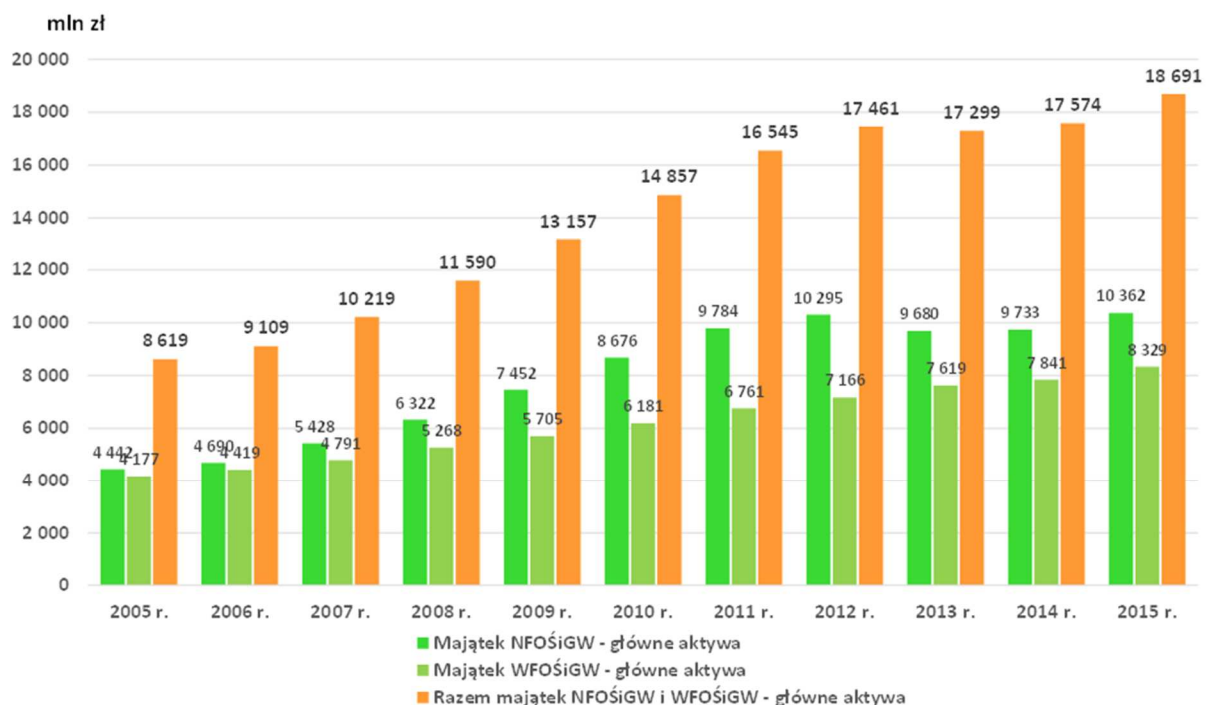

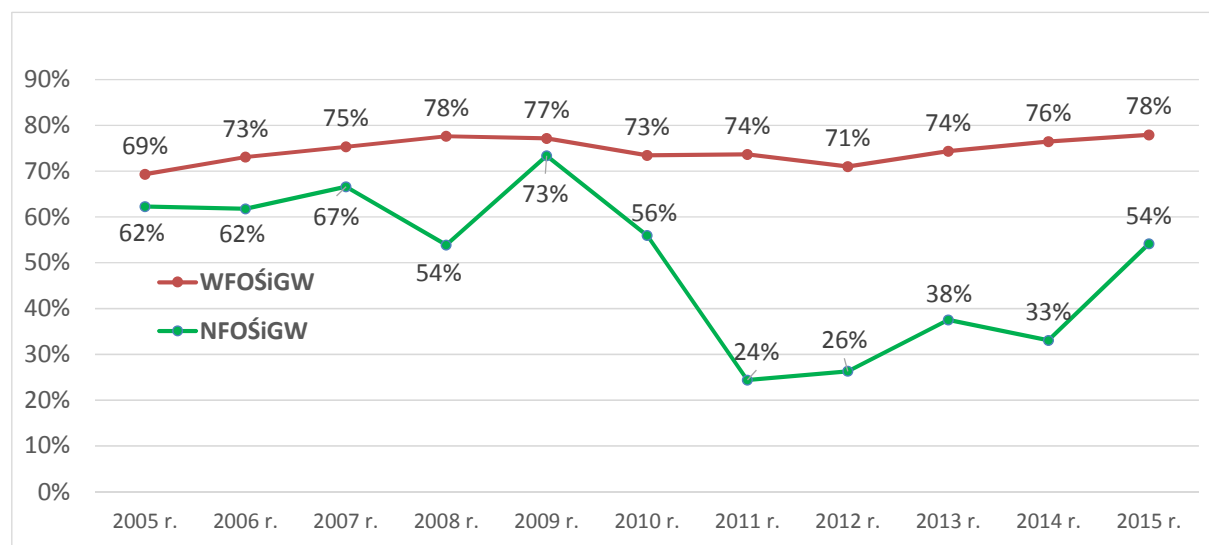
Tabela nr 1 Majątek Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy w latach 2005-2015 – główne aktywa (mln zł)

Lp.	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	Wykonanie 2005 r.	Wykonanie 2006 r.	Wykonanie 2007 r.	Wykonanie 2008 r.	Wykonanie 2009 r.	Wykonanie 2010 r.	Wykonanie 2011 r.	Wykonanie 2012 r.	Wykonanie 2013 r.	Wykonanie 2014 r.	Wykonanie 2015 r.
1.	Należności z tytułu udzielonych pożyczek NFOŚiGW	4 069	3 901	3 993	4 029	5 340	5 785	5 500	5 186	5 294	5 328	6 164
2.	Środki pieniężne i papiery wartościowe przeznaczone do obrotu NFOŚiGW	373	789	1 435	2 293	2 112	2 891	4 284	5 109	4 386	4 405	4 198
3.	Majątek NFOŚiGW - główne aktywa (1+2)	4 442	4 690	5 428	6 322	7 452	8 676	9 784	10 295	9 680	9 733	10 362
Wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej												
4.	Należności z tytułu udzielonych pożyczek WFOŚiGW	3 010	3 232	3 633	4 187	4 628	4 858	5 216	5 325	5 596	6 202	6 867
5.	Środki pieniężne i papiery wartościowe przeznaczone do obrotu WFOŚiGW	1 167	1 187	1 158	1 081	1 077	1 323	1 545	1 841	2 023	1 639	1 462
6.	Majątek WFOŚiGW - główne aktywa (4+5)	4 177	4 419	4 791	5 268	5 705	6 181	6 761	7 166	7 619	7 841	8 329
7.	Razem majątek Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy - główne aktywa (3+6)	8 619	9 109	10 219	11 590	13 157	14 857	16 545	17 461	17 299	17 574	18 691

Ważnym elementem aktualnego stanu finansów Funduszy jest znaczny udział środków pieniężnych w strukturze aktywów Funduszy (20% - 40%). Na koniec 2015 r. system Funduszy dysponował 5,7 mld zł „wolnych”¹ środków pieniężnych (30% głównych aktywów). Jednym z wyzwań w latach 2017-2020 powinno być dążenie do zwiększenia wykorzystania dostępnych środków pozostających w dyspozycji Funduszy.

Analizując udział finansowania pożyczkowego w wypłatach ze środków NFOŚiGW i WFOŚiGW w latach 2013-2015 można odnotować stabilny udział finansowania zwrotnego w wydatkach WFOŚiGW, który wynosił średnio 76%. Odmienna sytuacja miała miejsce w przypadku NFOŚiGW, gdzie udział pożyczek w wypłatach w latach 2013-2015 wyniósł średnio tylko 42%².

Rysunek nr 2. Udział finansowania pożyczkowego w wypłatach ze środków własnych NFOŚiGW i WFOŚiGW w latach 2005-2015 (mln zł).

Zauważalna dysproporcja pomiędzy strukturą wydatków NFOŚiGW i WFOŚiGW wpływa na potrzebę zmiany podejścia w zakresie współpracy finansowej Funduszy w ramach Wspólnej Strategii na lata 2017-2020. Niezbędne będą działania mające na celu optymalizację zasad i warunków finansowych współpracy NFOŚiGW i WFOŚiGW, w tym koncentrację na wspólnym finansowaniu przedsięwzięć oraz współfinansowaniu wkładu krajowego w ramach przedsięwzięć finansowanych z bezzwrotnych środków europejskich, z zachowaniem struktury finansowania pozwalającej na utrzymanie efektywności wydatkowania środków finansowych zarówno przez NFOŚiGW, jak i WFOŚiGW.

W latach 2013-2015 Fundusze zawarły łącznie ponad **148 tys.** umów, z czego NFOŚiGW – prawie 28 tys., a WFOŚiGW – 120 tys. łącznie wydatkowały ponad **16,3 mld zł**, w tym NFOŚiGW – 8,8 mld zł, WFOŚiGW – 7,5 mld zł, z czego w formie bezzwrotnej **6,8 mld zł** (NFOŚiGW – 5 mld zł, WFOŚiGW – 1,8 mld zł) i zwrotnej **9,5 mld zł** (NFOŚiGW – 3,8 mld zł, WFOŚiGW – 5,7 mld zł).

¹ Są to środki na rachunkach Funduszy, w tym również środki objęte zobowiązaniami z tytułu zawartych umów z wypłatami planowanymi w latach kolejnych, w części z ograniczoną możliwością wydatkowania na wskazane ustawowo cele.

² Na znaczny udział finansowania bezzwrotnego (w latach 2013-2014 na poziomie 62%, a w roku 2015 ponad 41%) w strukturze wydatków NFOŚiGW wpłynęła konieczność dotacyjnego finansowania przedsięwzięć wynikających z obowiązków redystrybucji środków przekazanych do NFOŚiGW czy też finansowania potrzeb podmiotów nadzorowanych przez resort środowiska. W latach 2013-2015 wydatkowano z tego tytułu ponad 2,5 mld zł. Stanowiły one blisko 50% łącznych wydatków dotacyjnych w tym okresie.

Aktualny stan współpracy z Bankiem Ochrony Środowiska (BOŚ S.A.) w opinii Funduszy nie jest zadowalający. NFOŚiGW będzie dążył do poprawy relacji i komunikacji pomiędzy BOŚ S.A. a Funduszami, większego wykorzystania Banku jako kanału dystrybucji środków Funduszy do małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) i odbiorców detalicznych, przy zachowaniu przepisów ustawy POŚ w tym zakresie.

W celu zapewnienia komplementarności realizowanego wsparcia prowadzone były konsultacje list przedsięwzięć priorytetowych WFOŚiGW przez NFOŚiGW oraz konsultacje społeczne programów oferowanych przez NFOŚiGW. Działania te nie były jednak wystarczające z uwagi na zakres (różny stopień szczegółowości), a także zróżnicowaną formę list przedsięwzięć, co uniemożliwiało identyfikację konkretnych projektów oraz uzgodnienie i ustalenie Funduszu, który miałby udzielać dofinansowania. Brak efektywnej współpracy w tym zakresie prowadzi również do nierównego rozdziału kosztów i korzyści pomiędzy Funduszami. Dotyczy to sytuacji, gdy koszty (dotacja) zapewnienia finansowania danego przedsięwzięcia ponosi jedna ze stron, a druga ze stron finansujących uzyskuje korzyści (odsetki z tytułu pożyczek), przy braku odzwierciedlenia tej relacji w efektach ekologicznych. Aby zapobiec tzw. zjawisku wypychania (crowding out), które przybierać może kształt konkurencji ze sobą środków publicznych z różnych programów dedykowanych tym samym celom lub wypychania interwencji publicznych o mniejszej intensywności wsparcia przez te o wyższej intensywności (np. pożyczka vs. dotacja), konieczne jest dalsze prowadzenie prac oraz uzgodnień w zakresie celowości i rodzaju wsparcia ze środków NFOŚiGW i WFOŚiGW.

Biorąc pod uwagę powyższe, wyzwaniem do realizacji w latach 2017-2020 powinny być działania zmierzające do ujednoczenia formatu list przedsięwzięć priorytetowych oraz wprowadzenia mechanizmu identyfikacji projektów do współfinansowania przez NFOŚiGW i WFOŚiGW.

Tabela nr 2 Pożyczki i dotacje udzielane przez Narodowy Fundusz wojewódzkim funduszom lub przy udziale wojewódzkich funduszy (mln zł)

Poz.	Pożyczki przekazane przez NFOŚiGW dla WFOŚiGW lub udzielane dotacje za pośrednictwem WFOŚiGW	Wykonanie 2013 r.	Wykonanie 2014 r.	Wykonanie 2015 r.	Razem 2013-2015
1	Pożyczki NFOŚiGW dla WFOŚiGW lub za pośrednictwem WFOŚiGW	465	118	324	907
2	Dotacje udzielone przez NFOŚiGW beneficjentom za pośrednictwem WFOŚiGW	39	30	70	139
3	Razem	504	148	394	1 046

Narodowy Fundusz wspierał wojewódzkie fundusze w realizacji lokalnych i regionalnych potrzeb poprzez udostępnianie środków oraz udzielanie pożyczek. Łączna kwota środków wypłaconych do WFOŚiGW w latach 2013-2015 wyniosła **1 046** mln zł, w tym **907** mln zł w formie pożyczek i 139,00 mln zł w formie udostępnienia środków dotacyjnych³.

³ Efekty ekologiczne osiągnięte z tytułu tzw. udostępnienia środków ewidencjonowane są przez NFOŚiGW (proporcjonalnie do zaangażowanych środków). Natomiast w przypadku pożyczek udzielanych dla WFOŚiGW efekty ekologiczne traktowane są jako efekty osiągnięte przez system Funduszy.

W latach 2013-2015 uruchomione zostały następujące wspólne programy priorytetowe NFOŚiGW i WFOŚiGW.

- 1) **SYSTEM** – „Wsparcie działań ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych przez WFOŚiGW”. Składa się on z 3 części:

Część 1) Usuwanie wyrobów zawierających azbest.

W latach 2013-2015 roku zawarte zostały 33 umowy udostępnienia środków na łączną kwotę ponad **67,5** mln zł⁴. Z tytułu tych umów wypłacono łącznie ponad **51,3** mln zł. Usunięto w tym czasie ponad **246** tys. Mg azbestu.

W ramach umów zawartych w 2015 r. do końca 2017 r. wypłacone zostaną łącznie 32 mln zł, a planowany efekt w postaci masy nieszkodliwych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest wyniesie ponad **87** tys. Mg.

Część 2) REGION.

W latach 2013-2015 w ramach programu zawartych zostało 18 umów z WFOŚiGW w formie pożyczki na różne typy przedsięwzięć, które nie mogłyby zostać zrealizowane przez WFOŚiGW bez wsparcia NFOŚiGW. Dotychczas wypłacono ponad **776** mln zł.

Część 3) Dofinansowanie przydomowych oczyszczalni ścieków, lokalnych oczyszczalni ścieków wraz z sieciami kanalizacyjnymi oraz podłączeń budynków do zbiorczego systemu kanalizacyjnego.

W 2015 r. zawarto łącznie 6 umów z WFOŚiGW (Białystok, Szczecin, Wrocław) na łączną kwotę **2,3** mln zł, w tym w 3 umowy w formie zwrotnej na kwotę **1,7** mln zł oraz 3 w bezzwrotnej – na kwotę **0,6** mln zł. Małe zainteresowanie wynikało w głównej mierze z późnego terminu zatwierdzenia programu (kwiecień 2015 r.) oraz ogłoszenia naboru (czerwiec 2015 r.). Planowany łączny efekt ekologiczny do osiągnięcia z zawartych umów wynosi łącznie **6 650** RLM.

- 2) Poprawa jakości powietrza. Część 2) **KAWKA** - Likwidacja niskiej emisji wspierająca wzrost efektywności energetycznej i rozwój rozproszonych odnawialnych źródeł energii.

W latach 2013-2015 zawarte zostały łącznie 22 umowy z WFOŚiGW⁵ w formie udostępnienia środków z przeznaczeniem na udzielanie dotacji beneficjentom końcowym na przedsięwzięcia przyczyniające się do ograniczenia niskiej emisji. Łączna kwota do udostępnienia w ramach zawartych umów wyniosła ponad **274** mln zł. W latach 2013-2015 dokonano wypłat na łączną kwotę **63,3** mln zł.

- 3) Wspieranie rozproszonych, odnawialnych źródeł energii. Część 2) **Prosument** - linia dofinansowania z przeznaczeniem na zakup i montaż mikroinstalacji odnawialnych źródeł energii.

W ramach programu zawarte zostały łącznie 22 umowy udostępnienia środków⁶ z WFOŚiGW (po 11 w formie pożyczki i dotacji) na kwotę ponad **150** mln zł, w tym w formie bezzwrotnej w wysokości **53,3** mln zł oraz w formie zwrotnej w wysokości **96,8** mln zł. W latach 2013-2015 wypłacono łącznie **12,7** mln zł, w tym **9,34** mln zł w formie pożyczek i **3,4** mln zł w formie dotacji.

⁴ W tym również w ramach programu „Gospodarowanie odpadami innymi niż komunalne, Część 2) Usuwanie wyrobów zawierających azbest”.

⁵ Fundusze uczestniczące w programie „KAWKA”: Szczecin, Warszawa, Zielona Góra, Gdańsk, Poznań, Toruń, Kraków, Rzeszów, Katowice, Kielce, Wrocław, Opole.

⁶ Fundusze uczestniczące w programie „Prosument”: Szczecin, Wrocław, Kraków, Gdańsk, Olsztyn, Rzeszów, Toruń, Białystok, Poznań.

Tabela nr 3 Wspólne programu priorytetowe NFOŚiGW i WFOŚiGW w latach 2013-2015

Lp.	Program priorytetowy	Liczba zawartych umów	Kwota udostępionych środków [mln zł]	Nazwa efektu ekologicznego	Wartość planowanego efektu	Koszt kwalifikowany pozyskania efektu przez beneficjenta
1	SYSTEM - Wsparcie działań ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych przez WFOŚiGW					
1.1	Usuwanie wyrobów zawierających azbest	33	67,5	masa nieszkodliwych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest [Mg]	251 858	468 zł
1.2	REGION	18	810,1	produkcja energii cieplnej ze źródeł odnawialnych [GJ/rok]	35 717	5 171 zł
				zmniejszenie zużycia energii [MWh/rok]	565	22 240 zł
				ograniczenie lub uniknięcie emisji CO ₂ [Mg/rok]	227 551	4 463 zł
				liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonego oczyszczania ścieków [RLM]	263 914	6 041 zł
				przepustowość urządzeń/obiektów po modernizacji oczyszczalni ścieków [RLM]	302 042	958 zł
				ograniczenie masy składowanych odpadów [Mg/rok]	96 988	2 141 zł
				powierzchnia zrehabilitowanego gruntu [ha]	11	5 471 905 zł
			masa nieszkodliwych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest [Mg]	141	4 859 zł	
1.3	Dofinansowanie przydomowych oczyszczalni ścieków, lokalnych oczyszczalni ścieków wraz z sieciami kanalizacyjnymi oraz podłączeń budynków do zbiorczego systemu kanalizacyjnego	6	2,3	liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonego oczyszczania ścieków [RLM]	6 650	1 182 zł
2	Poprawa jakości powietrza Część 2) KAWKA – Likwidacja niskiej emisji wspierająca wzrost efektywności energetycznej i rozwój rozproszonych odnawialnych źródeł	22	274,1	ograniczenie lub uniknięcie emisji CO ₂ [Mg/rok]	130 144	4 770 zł
				ograniczenie lub uniknięcie emisji pyłów ogółem [Mg/rok]	1 674	405 724 zł
3	Wspieranie rozproszonych, odnawialnych źródeł energii Część 2) Prosument - linia dofinansowania z przeznaczeniem na zakup i montaż mikroinstalacji odnawialnych źródeł energii	22	150,1	ograniczenie lub uniknięcie emisji CO ₂ [Mg/rok]	14 896	8 879 zł
				ilość wytworzonej energii ze źródeł odnawialnych [MWh/rok]	23 470	5 252 zł

W ramach powyższych programów zawarto łącznie **101** umów, wypłacono ponad **906** mln zł, w tym ponad **118** mln zł w formie bezzwrotnej i ponad **787** mln zł w formie zwrotnej. Planowane do osiągnięcia efekty z tytułu tych umów obejmują m.in. :

- masę nieszkodliwych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest w wysokości blisko **252** tys. Mg;
- produkcję energii ze źródeł odnawialnych na poziomie **33,4** tys. MWh/rok,
- zmniejszenie zapotrzebowania na energię w wysokości ponad **14,6** tys. MWh/rok,
- ograniczenie lub uniknięcie emisji CO₂ w wysokości blisko **373** tys. Mg/rok,
- liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych oczyszczania ścieków wyniosła **270,6** tys. RLM,
- ograniczenie masy składowanych odpadów na poziomie **97** tys. Mg/rok.

Na bazie doświadczeń z programów wdrażanych wspólnie w latach 2013-2015, Fundusze planują w przyszłości podejmować współpracę finansową, której szczegółowe założenia będą wypracowywane na poziomie operacyjnym.

Od 2007 roku Fundusze podpisały 1 657 umów o dofinansowanie w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013. Pozyskano łącznie **21,6** mld zł dofinansowania ze środków unijnych, w tym **12,3** mld zł dla gospodarki wodno-ściekowej, **4,2** mld zł dla gospodarki odpadami i ochrony powierzchni ziemi, **2,5** mld zł na zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska, **1,0** mld zł na przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska oraz **1,5** mld zł na infrastrukturę energetyczną przyjazną środowisku i efektywność energetyczną.

Podsumowując doświadczenia z wdrażania środków unijnych z perspektywy 2007-2013, w celu wykorzystania środków z perspektywy 2014-2020 kluczowe jest podejmowanie przez Fundusze działań zmierzających do pełnej absorpcji tych środków.

W perspektywie finansowej 2014-2020 WFOŚiGW nie będą pełniły roli Instytucji Wdrażających⁷ jak miało to miejsce w latach 2007-2013. Wojewódzkie Fundusze realizować będą jednak zadania związane z prowadzeniem warsztatów dla wnioskodawców, wsparciem wnioskodawców w przygotowaniu wniosku o dofinansowanie oraz kontrolą na miejscu realizacji projektów w ramach II osi PO liŚ 2014-2020. NFOŚiGW zgodnie z ustawą POŚ⁸ ma możliwość powierzania wojewódzkim funduszom, na podstawie porozumień, zadań związanych z realizacją PO liŚ.

Ponadto należy zauważyć, że tylko 3 WFOŚiGW (Olsztyn, Szczecin, Zielona Góra) wdrażają środki w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych. Pozostałe Fundusze też mogą jednak uczestniczyć w procesie wsparcia przedsięwzięć finansowania ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wyzwaniem dla systemu Funduszy będzie uzgodnienie obszarów współpracy pomiędzy NFOŚiGW i WFOŚiGW, które sprzyjać będzie maksymalnej absorpcji środków unijnych. Szczególny nacisk powinien być położony na dokonanie ustaleń w zakresie finansowania przedsięwzięć w ramach wojewódzkich planów gospodarowania odpadami.

⁷ WFOŚiGW w Katowicach będzie pełnił w PO liŚ 2014-2020 funkcję Instytucji Wdrażającej w ramach I osi priorytetowej Zmniejszenie emisyjności gospodarki dla działania 1.7 Kompleksowa likwidacja niskiej emisji na terenie konurbacji śląsko – dąbrowskiej w zakresie finansowania bezzwrotnego.

⁸ Art. 400b ust.8 ustawy POŚ.

System Funduszy powinien dążyć do:

- pełnej absorpcji środków europejskich przeznaczonych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną, w tym również poprzez finansowanie tzw. wkładu krajowego w ramach PO IiŚ, RPO i PROW 2014-2020;
- upraszczania i uelastyczniania krajowych procedur dotyczących wdrażania środków europejskich, a także podnoszenia kompetencji i kwalifikacji pracowników Funduszy;
- zwiększenia wykorzystania dostępnych środków pieniężnych pozostających w gestii Funduszy;
- podniesienia efektywności kosztowej wspieranych przedsięwzięć oraz efektywności wydatkowania środków Funduszy;
- wypracowania mechanizmu identyfikacji, preselekcji i wzajemnego informowania przez Fundusze o przedsięwzięciach możliwych do wspólnego finansowania;
- współdziałania na satysfakcjonujących i adekwatnych dla poniesionych nakładów warunkach.

III.3. Perspektywa „Beneficjenci”

W ramach prowadzonych działań, których celem była poprawa komunikacji z beneficjentami realizowano spotkania, szkolenia, fora dyskusyjne („Energia-Efekt-Środowisko”, „Dobre praktyki w gospodarce odpadami i rewitalizacji środowiska”, „Ekologia-Edukacja-Ekoinnowacje”), podczas których prowadzone były m.in. konsultacje programów priorytetowych.

W celu promocji systemu Funduszy prowadzono wspólne działania o charakterze promocyjnym, które koordynował Zespół ds. Informacji i Promocji NFOŚiGW i WFOŚiGW (m.in. wspólne komunikaty dla mediów, organizacja obchodów 20-lecia Funduszy w Warszawie, Międzynarodowe Forum Ekologiczne w Kołobrzegu, targi POL-ECO-SYSTEM, wspólne wydawnictwa). Uruchomiona została strona www.17Funduszy.pl. Znajdują się na niej informacje, dotyczące projektów realizowanych przez Fundusze, działań z zakresu edukacji ekologicznej, a także ogólne informacje na temat wszystkich Funduszy.

Analiza możliwości wdrożenia spójnej metodologii badań satysfakcji wnioskodawców i beneficjentów wykazała, że ze względu na różnorodność działań i beneficjentów, badania te będą prowadzone odrębnie przez każdy Fundusz⁹.

Rekomendacje – poprawa komunikacji z beneficjentami:

Kontynuować działania wpływające na poprawę komunikacji z beneficjentami, w tym MŚP, w zakresie komunikowania i konsultowania oferty programowej, a także promocji systemu Funduszy.

III.4. Perspektywa „Procesy wewnętrzne”

Realizując cel tej perspektywy, którym była sprawna obsługa beneficjentów¹⁰, prowadzono działania przyczyniające się do podnoszenia kompetencji pracowników Funduszy, a co za tym idzie poprawy

⁹ NFOŚiGW przeprowadza regularnie (od 2009 r.) badania satysfakcji wnioskodawców i beneficjentów, których celem jest zdiagnozowanie poziomu satysfakcji wybranych grup interesariuszy NFOŚiGW oraz określenie ewentualnych oczekiwań w zakresie obsługi i kontaktów z przedstawicielami NFOŚiGW. Poziom satysfakcji wnioskodawców i beneficjentów utrzymuje się na poziomie 81%.

¹⁰ W NFOŚiGW sprawna obsługa beneficjentów była mierzona za pomocą miernika dotyczącego skrócenia czasu obsługi wniosku ze 150 dni (w 2014 r.) do 120 dni w 2015 r. W strategiach wojewódzkich funduszy nie pojawił się dodatkowy wskaźnik, który odnosiłby się do realizacji tego celu.

obsługi beneficjentów. Zorganizowano cykl szkoleń w formie tradycyjnych konferencji szkoleniowych, jak też w formie szkoleń on-line (webcast). Tematyka szkoleń obejmowała m.in. zasady wdrażania PO liŚ 2014-2020, ekoinnowacji, pomocy publicznej, zamówień publicznych, edukacji ekologicznej. Łącznie w szkoleniach wzięło udział ponad 5 tysięcy uczestników.

Jednym z działań planowanych do realizacji w ramach tej perspektywy było wypracowanie schematu współpracy przy wdrażaniu projektów PO liŚ 2014-2020. Ostatecznie, w związku z decyzją o powierzeniu NFOŚiGW roli Instytucji Wdrażającej dla II osi PO liŚ 2014-2020, po uzyskaniu zgody Instytucji Pośredniczącej i Instytucji Zarządzającej, NFOŚiGW przekazał WFOŚiGW w ramach porozumień zadania związane z prowadzeniem warsztatów dla wnioskodawców, wsparciem wnioskodawców w przygotowaniu wniosku o dofinansowanie oraz kontrolą na miejscu realizacji projektów w ramach II osi PO liŚ 2014-2020. W ramach Wspólnej Strategii na lata 2017-2020 prowadzony będzie monitoring zadań powierzonych WFOŚiGW na mocy wskazanych porozumień.

Stworzono Cyfrową Platformę Współpracy i Wymiany Informacji (www.wscp.pl), która umożliwiła efektywną komunikację między Funduszami, stanowić miejsce dla konsultacji list przedsięwzięć priorytetowych, publikacji informacji o najważniejszych wydarzeniach, a także realizacji transmisji szkoleń on-line. Możliwości platformy nie były w pełni wykorzystane, bo w pierwotnych założeniach miała ona również służyć jako narzędzie monitorowania efektów ekologicznych i finansowych. Ze względu na małe zainteresowanie użytkowników platformy (dostęp miały wszystkie WFOŚiGW, Ministerstwo Środowiska i NFOŚiGW) dalsze rozszerzanie funkcjonalności nie było realizowane.

Rekomendacje – sprawna obsługa beneficjentów.

- kontynuować prowadzenie szkoleń podnoszących kompetencje pracowników;
- monitorować realizację porozumień o powierzeniu zadań w ramach PO liŚ 2014-2020;
- zwiększyć wykorzystanie Cyfrowej Platformy Współpracy i Wymiany Informacji w celu poprawy komunikacji pomiędzy Funduszami;

III.5. Perspektywa „Innowacje, wyzwania, rozwój”

W związku z nowym zakresem działalności funduszy, wynikającym z zapisów art. 400b ust. 2a znowelizowanej w 2014 r. ustawy POŚ, w ramach perspektywy realizowane były działania mające na celu uruchomienie dodatkowego obszaru działalności - tworzenia warunków do skutecznego wdrażania finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Jednym z głównych celów było skuteczne wdrożenie systemu wsparcia projektów przyczyniających się do realizacji pakietu klimatyczno-energetycznego UE 3x20%. Stworzono system realizacji projektu „Ogólnopolski system wsparcia doradczego dla sektora publicznego, mieszkaniowego oraz przedsiębiorstw w zakresie efektywności energetycznej oraz OZE”.

Projekt jest realizowany w formie projektu partnerskiego przez Beneficjenta - NFOŚiGW jako Partnera Wiodącego oraz określone wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej i Województwo Lubelskie jako Partnerów.

Cele Projektu zostały wyznaczone z uwzględnieniem uwarunkowań rozwoju niskoemisyjnej gospodarki wynikających z dokumentów UE i krajowych. Projekt polega na: budowie i funkcjonowaniu ogólnopolskiej sieci Doradców, zlokalizowanych na terenie każdego województwa, zwiększaniu świadomości społecznej m.in. promocji, edukacji w zakresie gospodarki niskoemisyjnej, w tym poprawy jakości powietrza.

Dla zapewnienia wysokiej jakości usług doradczych, NFOŚiGW przeprowadził trzy etapy wysokospecjalistycznych szkoleń dla przyszłych Doradców. Uczestnicy po zdaniu egzaminu otrzymali certyfikat potwierdzający spełnienie wymagań do pełnienia usług doradczych i rozpoczęli działania we wszystkich regionach kraju.

W początkowej fazie Projektu Doradcy w ramach systemu nawiązali kontakt z ok. 1500 gminami udzielając konsultacji, przeprowadzając szkolenia, spotkania, konferencje, podczas których jednostki samorządu terytorialnego zgłosiły m.in. zapotrzebowanie lokalne na przeszkolenie energetyków gminnych i weryfikację audytów energetycznych. Doradcy na bieżąco diagnozują zapotrzebowanie na swoje usługi i podejmują odpowiednie działania. Aktualnie ponad 800 gmin opracowało w ramach konkursu działania 9.3 konkursu nr 2/POIiŚ/9.3/2013 - Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej - plany gospodarki niskoemisyjnej (PGN). Również w trybie pozakonkursowym kolejne gminy (ok. 300) przystępują do ich opracowania. Doradcy weryfikują dokumenty pod kątem merytorycznym.

W związku z niepełnym wdrożeniem Raportu „Edukacja ekologiczna – kierunki działania” konieczne jest dalsze prowadzenie działań mających na celu wypracowanie systemowo spójnej strategii edukacyjnej w oparciu o sugestie i plany Ministerstwa Środowiska w tym obszarze.

Wypracowano metodyki liczenia poszczególnych efektów ekologicznych, określonych w ramach Wspólnej Strategii. Nie powiodło się jednak ich pełne wdrożenie w ramach systemu Funduszy¹¹. Wskazane jest podjęcie działań zmierzających do wprowadzenia mechanizmu raportowania o wielkościach efektów ekologicznych.

Rekomendacje – innowacje, wyzwania, rozwój

- kontynuować realizację projektu doradztwa energetycznego, w ramach którego doradcy aktywnie włączaliby się również w promowanie i stymulowanie popytu na ofertę Funduszy, a także identyfikację projektów oraz potencjalnych beneficjentów Funduszy;
- tworzyć warunki do wdrażania finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej, w szczególności poprzez zapewnienie wsparcia działaniom służącym temu wdrażaniu oraz jego promocję, a także poprzez współpracę z podmiotami krajowymi i zagranicznymi;
- wypracować rozwiązanie dla skutecznej prezentacji efektów środowiskowych działalności Funduszy;
- wspierać rozwój innowacji w obszarze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (tzw. ekoinnowacje), uwzględniając priorytety gospodarki niskoemisyjnej oraz gospodarki o obiegu zamkniętym.

IV. Analiza SWOT systemu Funduszy

Kluczowe, **mocne strony** dla systemu Funduszy (wszelkie fakty mające pozytywny wpływ na działalność Funduszy, które Fundusze mogą kształtować sprawczo, a więc mogą nimi zarządzać), to:

- wypracowane zasady gospodarki finansowej oraz procedury finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej, pozwalające na wypłacanie kwot wyższych niż uzyskiwanych z opłat i kar środowiskowych;
- wiarygodność finansowa gwarantująca realizację szerokiego zakresu działań;
- doświadczenie w obsłudze środków pochodzących z UE;
- zdolność do wdrażania oraz współtworzenia krajowych, a także regionalnych polityk i programów środowiskowych, oraz ich realizowanie poprzez projekty dofinansowane ze środków Funduszy;

¹¹ Większość Funduszy nie ujmuje tych mierników w planach działalności (wdrożenie na poziomie tylko 29,4%). W strategiach działania wojewódzkich funduszy wdrożenie mierników wyniosło blisko 70% (Dane za rok 2015 na podstawie ankiety przeprowadzonej wśród Funduszy przez WFOŚiGW w Białymstoku).

- znajomość środowiskowych aspektów rozwoju kraju i rozwoju regionalnego, potrzeb i problemów beneficjentów, umożliwiającą elastyczność i szybkie reagowanie na bieżące wyzwania;
- doświadczenie w finansowaniu przedsięwzięć ochrony środowiska, bliska współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami ochrony środowiska, bankami i przedsiębiorcami sprawiająca, że Fundusze są wiodącymi, wskazującymi priorytety instytucjami finansującymi przedsięwzięcia proekologiczne;
- kierowanie się interesem publicznym i środowiskowym, a nie wyłącznie opłacalnością przedsięwzięć (podejście niekomercyjne);
- zobiektywizowany i bezstronny proces przyznawania dofinansowania;
- kompetentna, wykwalifikowana i doświadczona kadra;
- różnorodne zasady i formy dofinansowania dostosowane do specyfiki celów i potrzeb beneficjentów danego regionu;
- mobilizowanie na rzecz środowiska środków z innych źródeł finansowania, a zwłaszcza środków podmiotów prywatnych (efekt dźwigni);
- system wspólnych szkoleń i działań w obszarze kompetencji wiodących mający na celu stałe podnoszenie kwalifikacji pracowników Funduszy;
- otwartość na zmiany i elastyczność podejścia w zakresie eko-innowacji;
- zdolność natychmiastowego reagowania na nagłe zagrożenia środowiska oraz awarie przemysłowe i możliwość finansowania przedsięwzięć eliminujących te zagrożenia;
- gotowość do wdrażania instrumentów finansowych w wybranych obszarach.

Wśród **słabych stron** (wszelkie fakty mające negatywny wpływ na działalność Funduszy, które Fundusze mogą kształtować sprawczo - mogą nimi zarządzać) należy wymienić:

- niejednolity, wymagający aktualizacji w skali kraju, system ewidencjonowania i raportowania efektów ekologicznych;
- wymagający stałej poprawy proces konsultacji z beneficjentami zamierzeń m.in. co do planowanych nowych zasad i kierunków działalności Funduszy;
- wymagający poprawy proces wymiany informacji i dobrych praktyk za pośrednictwem Cyfrowej Platformy Współpracy i Wymiany Informacji;
- niedopracowany system współpracy w zakresie identyfikowania wspólnych przedsięwzięć oraz zapobiegania konkurencji pomiędzy Funduszami;
- wymagający uspołnienienia, komplementarności i synergii działań system informacji, promocji i edukacji ekologicznej.

Najistotniejsze zidentyfikowane **szanse** (wszelkie fakty mające pozytywny wpływ na działalność Funduszy, których Fundusze nie mogą kształtować sprawczo, a więc, mogą jedynie na nie reagować) to:

- znaczny strumień środków unijnych na zadania ochrony środowiska i gospodarki wodnej w perspektywie finansowej 2014-2020;
- nowe instrumenty finansowe UE;
- rozszerzony obszar funkcjonowania Funduszy, działalność wspierająca wnioskodawców i beneficjentów, a nie tylko finansująca ochronę środowiska i gospodarkę wodną;
- nowe obszary zrównoważonego rozwoju: innowacje i nowe technologie, gospodarka o obiegu zamkniętym;
- zwiększenie i optymalizacja dystrybucji wpływów środowiskowych przy zachowaniu wydajnego, zdecentralizowanego systemu ich pobierania i dystrybucji;

- zwiększająca się świadomość ekologiczna i aktywność inwestycyjna w sferze środowiska: jednostki samorządu terytorialnego, instytucje publiczne, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe i społeczeństwo;
- wysokie i trwałe zapotrzebowanie na środki Funduszy ukierunkowane na poprawę stanu środowiska;
- utrzymywanie wysokiego poziomu zaufania i zadowolenia beneficjentów;
- promowanie polskiego systemu finansowania ochrony środowiska, jako dobrej praktyki na poziomie krajowym i arenie międzynarodowej.

Zdiagnozowane **zagrożenia** (fakty mające negatywny wpływ na działalność Funduszy, których Fundusze nie mogą kształtować sprawczo, mogą jedynie na nie reagować) dotyczą:

- niekorzystnych dla Funduszy zmian w przepisach prawa m.in. ograniczających wpływy finansowe;
- niekorzystnego dla Funduszy wpływu postępujących procesów konsolidacji finansów publicznych, które powodują obniżenie przychodów finansowych;
- wpływu dekoniunktury na obniżenie skłonności beneficjentów do podejmowania ryzyka inwestycyjnego;
- zmniejszenia zdolności zaciągania zobowiązań finansowych przez samorządy terytorialne w związku z ich zadłużeniem;
- braku spełnienia przez Polskę warunków ex-ante dla wskazanych w PO LiŚ 2014-2020 obszarów;
- rosnącej konkurencji sektora bankowego w zakresie możliwego finansowania pożyczkowego w warunkach historycznie niskich stóp procentowych.

V. Cel generalny, misja oraz cele środowiskowe i priorytety współpracy

Celem generalnym Funduszy jest poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku przy pełnym oraz zgodnym z zasadami zrównoważonego rozwoju wykorzystaniu środków pochodzących z Unii Europejskiej na ochronę środowiska i gospodarkę wodną

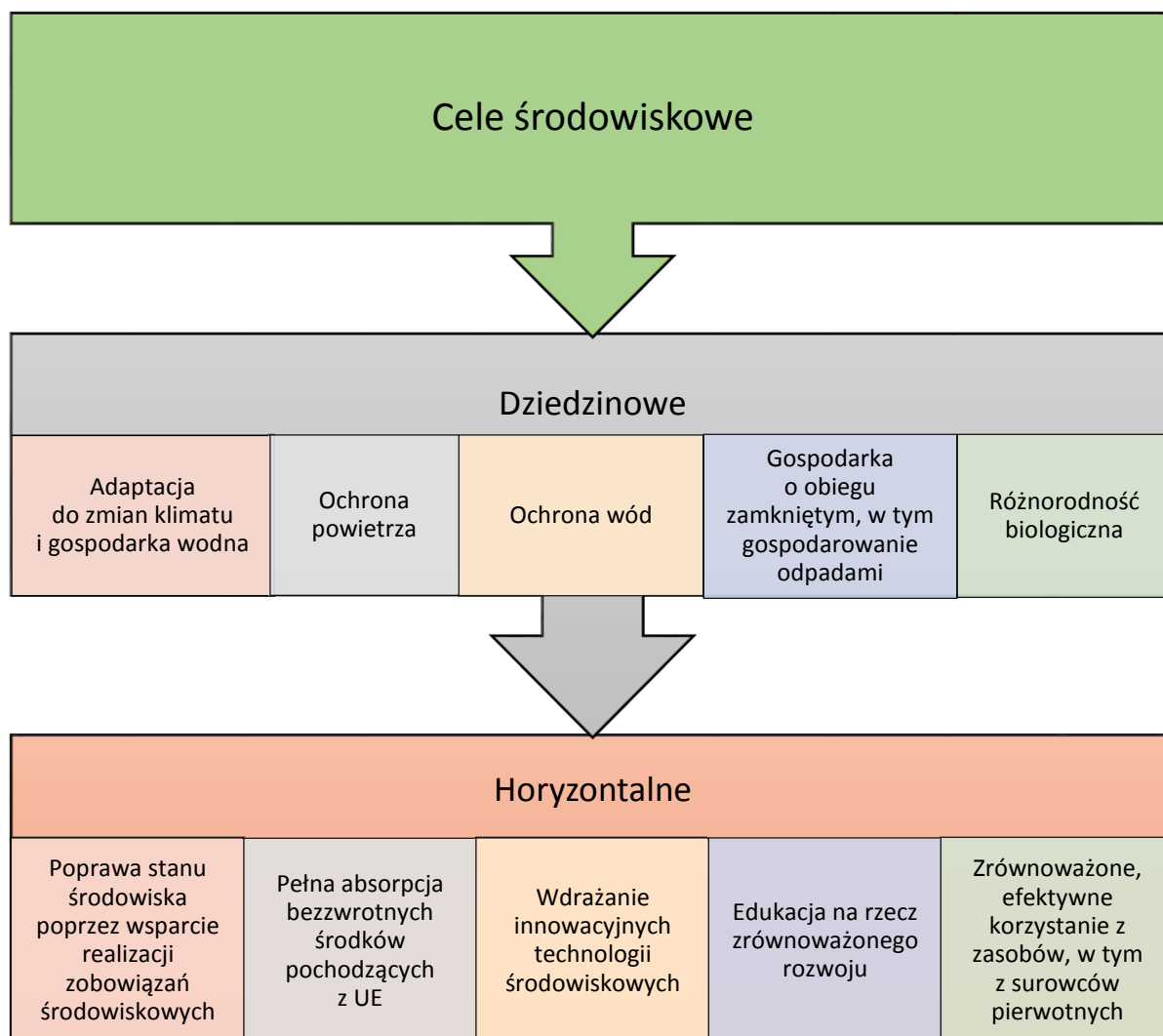
Misja Funduszy to:

Skutecznie wspieramy działania na rzecz środowiska ze szczególnym uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju

Wspólna Strategia tworzy ogólne ramy dla indywidualnych strategii poszczególnych Funduszy wskazując na najistotniejsze z ich punktu widzenia cele merytorycznej działalności (**dzielnicowe cele środowiskowe** oraz **horyzontalne cele środowiskowe**), regulując i wskazując obszary niezbędnej współpracy (**priorytety współpracy**) dla zachowania spójności i ukierunkowania całego systemu Funduszy.

Wspólna strategia identyfikuje w ramach celów środowiskowych następujące dziedzinowe i horyzontalne cele środowiskowe:

Rysunek nr 3 Cele środowiskowe Wspólnej Strategii

Cele te powinny być przedmiotem prezentacji, ujęcia i doprecyzowania w indywidualnych strategiach wszystkich Funduszy (co nie stoi w sprzeczności z tym, by poszczególne Fundusze obierały sobie dodatkowo inne obszary działania uzasadnione specyfiką regionalną). Cele środowiskowe odwołują się i ostatecznie zależą od właściwych dla nich dokumentów strategicznych i mogą podlegać modyfikacji w wyniku wprowadzania i aktualizacji odpowiednich strategii, polityk i programów środowiskowych na poziomie regionalnym i krajowym.

Celami horyzontalnymi Funduszy realizowanymi w każdym z tematycznych celów środowiskowych Wspólnej Strategii będą:

- poprawa stanu środowiska poprzez wsparcie realizacji zobowiązań środowiskowych, w szczególności wynikających z prawa Unii Europejskiej;
- pełne wykorzystanie środków pochodzących z Unii Europejskiej niepodlegających zwrotowi przeznaczonych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną;
- wdrażanie innowacji z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej, poprawy efektywności energetycznej i wykorzystania energii z odnawialnych źródeł energii, gospodarki o obiegu zamkniętym (w tym ocen cyklu życia – ang. LCA), niskoemisyjności gospodarki i społeczeństwa

oraz tworzenie warunków do powstawania zielonych miejsc pracy, rozwoju nowych technik i technologii służących między innymi racjonalnej gospodarce zasobami naturalnymi, zapobiegania powstawaniu lub ograniczenie emisji do środowiska;

- edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju;
- zrównoważone, efektywne korzystanie z zasobów, w tym z surowców pierwotnych.

V.1. Priorytety w zakresie współpracy

Do realizacji celów środowiskowych, zacieśnienia i ukierunkowania współpracy ustanowione zostały następujące **priorytety współpracy**:

V.1.1. Priorytety w zakresie finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej

1. Koncentracja działań NFOŚiGW i WFOŚiGW na tworzeniu warunków do wsparcia wdrażania i pełnego wykorzystania dostępnych dla Polski środków europejskich na ochronę środowiska i gospodarkę wodną.

Przesłanki realizacji:

- faktyczne uruchomienie PO liŚ 2014-2020 nastąpiło w IV kwartale 2015 roku;
- wysoki poziom środków (19,2 mld euro) przydzielonych na cele ochrony środowiska wraz z klimatem oraz energią dla całej polskiej gospodarki¹²;
- możliwość utraty środków wynikająca z śródkresowej (2018 rok) weryfikacji realizacji celów PO liŚ (warunkowość ex post);
- doświadczenia wynikające z realizacji PO liŚ 2007-2013.

Planowane działania:

- identyfikacja przedsięwzięć do wsparcia ze środków europejskich (PO liŚ, RPO, PROW) oraz uzgodnienie obszarów do finansowania przez NFOŚiGW i WFOŚiGW;
- wsparcie potencjalnych beneficjentów, w tym MŚP w aplikowaniu o środki, w szczególności ze środków europejskich;
- wspólne i indywidualne współfinansowanie i prefinansowanie ze środków NFOŚiGW oraz WFOŚiGW wybranych przedsięwzięć (np. konsorcja), tworzenie list przedsięwzięć do finansowania ze środków NFOŚiGW, WFOŚiGW;
- upraszczanie procedur i stosowanie adekwatnych standardów aplikacyjnych w zakresie prefinansowania i współfinansowania przedsięwzięć;
- wykorzystanie możliwości wynikających z projektu doradztwa energetycznego i udziału WFOŚiGW we wdrażaniu PO liŚ 2014-2020.

¹² NFOŚiGW odpowiedzialny jest za wdrażanie w ramach PO liŚ 2014-2020 kwoty 4,83 mld euro. Do 2018 r. winna być przeprowadzona certyfikacja kwoty 973,5 mln euro (środki wypłacone i zweryfikowane pod względem poprawności wypłaty), co w praktyce oznacza konieczność alokowania kwoty od 2 do 2,5 razy wyższej. Wojewódzkie fundusze obecnie nie pełnią roli IW w ramach PO liŚ 2014-2020, ale zgodnie z ustawą POŚ, NFOŚiGW ma możliwość powierzenia wojewódzkim funduszom zadań związanych z realizacją Programu.

2. Zwiększenie wykorzystywania dostępnych środków Funduszy i efektywności ich wykorzystywania.

Przesłanki realizacji:

- **efektywność ekologiczna:** różnorodne metody pomiaru, brak systemowego rozwiązania dla prezentowania realizacji uzyskiwanych głównych efektów środowiskowych;
- **efektywność finansowa:** znaczny udział środków pieniężnych w strukturze aktywów (20% - 40%).

Planowane działania:

- optymalizacja zasad i warunków finansowych współpracy NFOŚiGW i WFOŚiGW na rzecz wsparcia celowościowego (środki z tzw. zobowiązań wieloletnich);
- wykorzystanie przez NFOŚiGW – przy zachowaniu przepisów ustawy POŚ – potencjału BOŚ S.A. m.in. jako kanału dystrybucji środków Funduszy do MŚP i odbiorców detalicznych oraz zachęcanie WFOŚiGW do współpracy z Bankiem;
- rozwijanie instrumentów inżynierii finansowej na rzecz poprawy dostępu do finansowania ze środków Funduszy (poręczenia, montaż kapitałowy, konsorcja);
- zapewnienie rozwiązań dla prezentacji efektów środowiskowych działalności funduszy;
- optymalizacja zasad i warunków finansowych współpracy NFOŚiGW i WFOŚiGW, w tym koncentrację na wspólnym finansowaniu przedsięwzięć oraz współfinansowaniu wkładu krajowego w ramach przedsięwzięć finansowanych z bezzwrotnych środków europejskich, z zachowaniem struktury finansowania pozwalającej na poprawę efektywności wydatkowania środków finansowych zarówno przez NFOŚiGW, jak i WFOŚiGW.

V.1.2. Priorytety w zakresie komunikacji i obsługi beneficjentów

1. **Poprawa komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej.**
2. **Sprawna obsługa beneficjentów.**

Przesłanki realizacji:

- wymagający stałej poprawy proces komunikacji z beneficjentami;
- potrzeba ciągłego podnoszenia kompetencji pracowników Funduszy;
- wymagający poprawy proces obsługi beneficjentów, a także wymiany informacji i dobrych praktyk pomiędzy Funduszami.

Planowane działania:

- prowadzenie wspólnych działań informacyjno- promocyjnych;
- realizacja szkoleń dla pracowników Funduszy;
- rozwój cyfrowej obsługi beneficjentów;
- zwiększenie wykorzystania przez Fundusze tzw. Cyfrowej Platformy Współpracy i Wymiany Informacji.

V.1.3. Priorytety w zakresie rozwoju systemu Funduszy

1. **Adaptacja do zmian i wyzwań związanych z wdrażaniem polityk i instrumentów finansowych UE.**
2. **Wzmacnianie potencjału Funduszy w zakresie programowania, monitoringu, ewaluacji oraz prognozowania.**

Przesłanki realizacji:

- potrzeba dalszego wspierania pozafinansowych działań przyczyniających się do osiągnięcia unijnego celu 3x20%;
- wymóg kreowania nowych kierunków działań i aktywności systemu Funduszy, elastycznego i szybkiego reagowania na pojawiające się, nieprzewidywane wcześniej szanse rozwojowe.

Planowane działania:

- realizacja przez system Funduszy projektu doradztwa energetycznego¹³;
- tworzenie warunków do wdrażania finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej, w szczególności poprzez zapewnienie wsparcia działaniom służącym temu wdrażaniu oraz jego promocję, a także poprzez współpracę z podmiotami krajowymi i zagranicznymi;
- udział w inicjatywach Komisji Europejskiej i innych krajów, które przyczyniają się do wymiany wiedzy, informacji i dobrych praktyk, a także tworzenia nowych rozwiązań prawnych;
- rozwijanie kompetencji systemu Funduszy oraz budowanie elastycznych procedur i rozwiązań umożliwiających aktywne reagowanie na zmiany, a przede wszystkim na nieprzewidywane szanse rozwoju;
- wspieranie rozwoju innowacji w obszarze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, w tym w szczególności rozwiązań na rzecz transformacji niskoemisyjnej oraz transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym.

V.2. Dziedzinowe cele środowiskowe

Cele środowiskowe Wspólnej Strategii stanowią podstawowy zakres działalności Funduszy, wpisują się też w kierunki wskazane w Strategii „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko” oraz Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki.

Wskazane kierunki i powiązane z nimi priorytety realizowane będą w szczególności poprzez wsparcie ze środków Funduszy realizacji zadań i przedsięwzięć zgodnych z katalogiem obszarów finansowania ochrony środowiska wskazanym w ustawie POŚ.

V.2.1. Adaptacja do zmian klimatu i gospodarka wodna

Zmiany klimatyczne są wyraźnie widoczne w skali globalnej. Obserwacje i pomiary elementów klimatu potwierdzają, że klimat w skali globalnej ociepla się, a tendencja wzrostu temperatury powietrza przy powierzchni ziemi nasila się. Skutkiem wzrostu średniej globalnej temperatury powietrza i temperatury oceanu są powszechne topnienie śniegu i lodu oraz podnoszenie się globalnego średniego poziomu morza. Wzrost temperatury globalnej sprzyja wzrostowi intensywności i częstotliwości wielu zjawisk klimatycznych i ich pochodnych, które nie są obojętne dla rozwoju gospodarczego i społecznego świata. Objawiają się one erozją brzegów i potężnymi sztormami, gwałtownymi zmianami ilości wody w rzekach, zwiększa się częstotliwość i intensywność

¹³ W aktualnej perspektywie finansowej – PO liś na lata 2014-2020 zostało przewidziane działanie 1.3. „Wspieranie efektywności energetycznej w budynkach”, a w jego ramach poddziałanie 1.3.3 „Ogólnopolski system wsparcia doradczego dla sektora publicznego, mieszkaniowego oraz przedsiębiorców w zakresie efektywności energetycznej oraz OZE” zwany dalej Projektem Doradztwa Energetycznego (PDE), gdzie Instytucja Pośrednicząca wskazała NFOŚiGW jako beneficjenta. Projekt jest realizowany przez NFOŚiGW, WFOŚiGW oraz Województwo Lubelskie. Polega on na budowie ogólnokrajowej sieci Doradców składającej się z zespołów Doradców w województwach. Zadaniem Projektu jest przełamanie barier informacyjnych i finansowych oraz wzmacnianie potencjału efektywności przez doradztwo inwestycyjne i działalność edukacyjno-promocyjną z zakresu gospodarki niskoemisyjnej oraz społecznej odpowiedzialności biznesu. Wsparciem objęte zostaną instytucje publiczne, przedsiębiorcy, wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe oraz osoby fizyczne, w szczególności podmioty, którym dedykowano wsparcie ze środków UE.

susz i tzw. szybkich lub miejskich powodzi, powodowanych deszczami nawalnymi roztopami, pojawiają się również inwazyjne gatunki obce.

Kluczowymi celami oraz planowanymi działaniami służącymi adaptacji do zmian klimatu i zabezpieczeniu Polski przed powodziami i suszami oraz rozwijaniu sprawnego systemu szybkiego reagowania na klęski żywiołowe są:

- **Podniesienie poziomu ochrony przed skutkami zagrożeń naturalnych (powódź, susza) oraz poważnych awarii**, ukierunkowane na ochronę zdrowia i bezpieczeństwa ludzi, w tym ochronę dóbr materialnych, zapobieganie suszy i retencjonowania wody oraz zagospodarowanie wód opadowych poprzez m.in. budowę, przebudowę i remont obiektów hydrotechnicznych, obiektów infrastruktury przeciwpowodziowej i ochrony wybrzeża, naturalnej retencji wód opadowych i spowolnienia ich spływu;
- **Usprawnienie usuwania skutków zagrożeń naturalnych**, w tym rozpoznawanie zagrożeń, usuwanie ich skutków oraz wzmocnienie systemu ochrony ludności i środowiska naturalnego;
- **Wzmocnienie wybranych elementów zarządzania środowiskiem, w tym monitoringu środowiska**, polegające m.in. na rozwoju systemu monitoringu środowiska oraz pomiaru, oceny i prognozowania stanu środowiska (gromadzenie, przetwarzanie i informowanie o środowisku).

V.2.2. Ochrona powietrza

Oprócz działań zabezpieczających przed zagrożeniami wynikającymi ze zmian klimatu, jednym z najbardziej istotnych celów środowiskowych działalności Funduszy staje się wspieranie wdrażania polityki energetycznej, gospodarki niskoemisyjnej oraz stymulowanie poprawy jakości powietrza.

Pomimo stałej poprawy jakości powietrza w Polsce, istotnym problemem nadal pozostają: w sezonie zimowym – przekraczające normy stężenia pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 oraz benzo(a)pirenu, natomiast w sezonie letnim – zbyt wysokie stężenia ozonu troposferycznego. Każdy rodzaj działalności ludzkiej, a w szczególności produkcja energii i ciepła, transport drogowy oraz rolnictwo, powoduje emisję zanieczyszczeń do powietrza. Nieodpowiedni stan jakości powietrza ma negatywny wpływ nie tylko na ludzkie zdrowie czy ekosystemy, lecz także na procesy gospodarcze (np. turystyka, rolnictwo).

W celu ograniczenia występowania ww. skutków, istotne znaczenie ma angażowanie się Funduszy we współfinansowanie inwestycji w obszarze zmniejszenia zanieczyszczeń powietrza zarówno w zakresie pyłów, jak i gazów cieplarnianych, które pozwolą na obniżenie poziomu emisji polskiej gospodarki. Kluczowym działaniem wydaje się inicjowanie, m.in. przy wykorzystaniu potencjału wynikającego z wdrażania Projektu Doradztwa Energetycznego, realizacji działań na rzecz inteligentnej i zrównoważonej niskoemisyjnej gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów ze szczególnym uwzględnieniem działań na rzecz poprawy jakości powietrza.

W realizacji tych celów ważną rolę odegrał system Funduszy, który przeznaczył w latach 2013-2015 **4,5 mld zł** na ochronę atmosfery. Uzyskano następujące efekty ekologiczne:

- szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 2 889 tys. Mg CO₂/rok;
- ograniczenie lub uniknięcie emisji tlenków azotu – 10,7 tys. Mg/rok;
- ograniczenie lub uniknięcie emisji pyłu – 5,7 tys. Mg /rok;
- ograniczenie lub uniknięcie emisji dwutlenku siarki – 21,7 tys. Mg/rok.

Cele pakietu klimatyczno-energetycznego dla Polski w perspektywie 2020 roku, którymi są:

- zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych przynajmniej o 20% w stosunku do poziomu emisji roku bazowego 1990;
- zwiększenie efektywności energetycznej o 20% w stosunku do prognoz na rok 2020;

- zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych w zużyciu energii końcowej do 15% w stosunku do 1990, w tym 10% udziału biopaliw w zużyciu paliw pędnych;

oraz cele porozumienia przyjętego podczas 21 Konferencji Stron Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (COP21) w Paryżu w 2015 r., zawierające m.in. ograniczenie do 2100 r. globalnego ocieplenia (wzrostu światowych temperatur) – w porównaniu z czasami przedprzemysłowymi – do poziomu nieprzekraczającego 2°C poprzez m.in. zwiększenie absorpcji CO₂ przez lasy, determinują konieczność wielu działań podejmowanych przez Fundusze.

Zgodnie z ocenami publikowanymi m.in. przez Komisję Europejską, Eurostat i Europejską Agencję Środowiska, Polska ma szansę na realizację przyjętych celów krajowych strategii „Europa 2020” w obszarze energii i klimatu. Przy dopuszczalnym zgodnie z unijnymi ustaleniami (tzw. Effort Sharing Decision) 14% wzroście w 2020 r., w porównaniu do 2005 r., emisji gazów cieplarnianych poza systemem EU ETS faktyczny wzrost w 2014 r. wyniósł w Polsce 7,5%. Przy założonym dla 2020 r. 15% udziale energii odnawialnej w zużyciu energii finalnej, udział ten w 2014 r. wyniósł już 11,4% (wzrost o 2,7 punktu procentowego w stosunku do 2009 r.). Także przyjęty cel w zakresie efektywności energetycznej, tj. obniżenie zużycia energii pierwotnej do poziomu 96,4 Mtoe w 2020 r., jest z powodzeniem realizowany – w 2013 r. zużycie to wyniosło 93,0 Mtoe, a w 2014 r. – 89,1 Mtoe¹⁴.

Planowanymi działaniami w tym obszarze przyczyniającymi się do realizacji **celów 3x20 oraz „EUROPA 2020”** będzie wspieranie przedsięwzięć z zakresu:

- **Efektywności energetycznej** w przedsiębiorstwach, budownictwie, w miastach i gminach, rozwoju efektywnego przesyłu i dystrybucji ciepła oraz chłodu oraz wspierania wysokosprawnej kogeneracji,
- **Rozwoju wytwarzania energii z Odnawialnych Źródeł Energii**, przyczyniających się do wspierania rozwoju technologicznego i innowacji, tworzenia możliwości rozwoju regionalnego oraz większego bezpieczeństwa dostaw energii zwłaszcza w skali lokalnej,
- **Zmniejszenia emisyjności procesów produkcyjnych w przedsiębiorstwach**,
- **Poprawy jakości powietrza**, ukierunkowanych na unikanie, zapobieganie lub ograniczanie szkodliwego oddziaływania na zdrowie ludzi i środowisko jako całości, a także utrzymanie jakości powietrza (również tam, gdzie jest ona aktualnie dobra). Realizowane przedsięwzięcia powinny być nakierowane na redukcję niskiej emisji (m.in. przez wsparcie wymiany pieców węglowych w budynkach wielo- i jednorodzinnych) oraz stymulowanie nisko- i zeroemisyjnego transportu publicznego (wymiana taboru w kierunku paliw gazowych i pojazdów elektrycznych oraz program wsparcia budowy infrastruktury do ładowania).

V.2.3. Ochrona wód

Stan jakości wód i stan zasobów wodnych przekłada się bezpośrednio na stan środowiska przyrodniczego, zdrowie mieszkańców Polski oraz koszt dostępu do wody, rozumiany jako koszty jej uzdatniania do wymaganego poziomu czystości.

Analiza danych monitoringowych gromadzonych w ramach państwowego monitoringu środowiska wskazuje, że stan środowiska wodnego w Polsce ulega systematycznej poprawie. Notowane zmniejszenie presji na środowisko jest wynikiem prowadzonych przez ostatnie kilkanaście lat szeroko zakrojonych działań inwestycyjnych. Wybudowano w tym czasie ponad 400 komunalnych oczyszczalni ścieków, a wiele istniejących zmodernizowano w szczególności pod kątem usuwania ze ścieków związków biogenych. Liczba osób korzystających z sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków sięgnęła 25,5 mln. Dzięki temu w ciągu ostatnich 15 lat o 63% zmalała ilość ścieków odprowadzanych

¹⁴ Projekt nr 4.03.2016 Krajowego Programu Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020”. Aktualizacja 2016/2017, s. 30.

do środowiska bez oczyszczania. O ponad 50% zredukowano ładunki związków organicznych, o około 33% ładunek związków azotu i o 10% ładunek związków fosforu odprowadzanych do wód ze źródeł komunalnych.

W latach 2013-2015 na gospodarowanie zasobami wodnymi Fundusze wydatkowały z własnych środków łącznie **4,9** mld zł. Osiągnięto wówczas łączny efekt ekologiczny w postaci liczby dodatkowych osób korzystających z ulepszanego oczyszczania ścieków w wysokości blisko 1,6 mln RLM.

Mimo wyteżonych działań obecny stan środowiska nie może być jednak uznany za zadowalający. Dotychczasowe wysiłki w tworzeniu komunalnych systemów gospodarki ściekowej są nadal niewystarczające. Istnieje dalsza potrzeba budowy i modernizacji oczyszczalni ścieków, rozbudowy sieci kanalizacyjnych oraz instalacji do przetwarzania i zagospodarowania osadów ściekowych – odpadu powstającego w trakcie mechanicznego i biologicznego oczyszczania ścieków.

Kluczowe cele do realizacji w zakresie ochrony wód:

- poprawa stanu wód powierzchniowych i podziemnych;
- efektywne i oszczędne korzystanie z zasobów wodnych;
- redukcja zanieczyszczeń w ściekach;
- wdrażanie inteligentnych systemów zarządzania sieciami wodno-kanalizacyjnymi;
- unieszkodliwianie i zagospodarowanie osadów ściekowych;
- zapewnienie zaopatrzenia w wodę.

Planowane działania:

- budowa nowych sieci kanalizacyjnych;
- modernizacja istniejących sieci kanalizacyjnych;
- budowa nowych oczyszczalni ścieków;
- modernizacja i rozbudowa istniejących oczyszczalni ścieków;
- budowa podłączeń budynków do istniejącej kanalizacji sanitarnej;
- budowa lokalnych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach nie objętych aglomeracjami;
- budowa i modernizacja zbiorczych systemów zaopatrzenia w wodę.

V.2.4. Gospodarka o obiegu zamkniętym, w tym gospodarowanie odpadami

Gospodarka o obiegu zamkniętym jest koncepcją gospodarczą, w której produkty, materiały oraz surowce powinny pozostawać w gospodarce tak długo, jak jest to możliwe, a wytwarzanie odpadów powinno być jak najbardziej zminimalizowane. Idea ta uwzględnia wszystkie etapy cyklu życia produktu, zaczynając od jego projektowania, poprzez produkcję, konsumpcję, zbieranie odpadów, aż do ich zagospodarowania. Mówimy zatem o odejściu od gospodarki linearnej, opierającej się na zasadzie „weź – wyprodukuj – użyj – wyrzuć”, w której odpady często traktowane są jako ostatni etap cyklu życia. W gospodarce o obiegu zamkniętym istotne jest to, żeby odpady – jeżeli już powstaną – były traktowane jako surowce wtórne. Temu mają służyć wszystkie działania poprzedzające powstanie odpadów. Jednocześnie, podejście gospodarki o obiegu zamkniętym, realizowane np. w odniesieniu do projektowania produktów czy do procesów produkcyjnych ma na celu zwiększenie innowacyjności przedsiębiorców oraz podniesienie ich konkurencyjności w stosunku do podmiotów z innych państw.

Gospodarka odpadami jest istotnym elementem zarówno ochrony środowiska, jak i szeroko pojętej gospodarki. Obszarem współpracy Funduszy w zakresie gospodarki odpadami jest **wspieranie działań**

służących zapobieganiu powstawaniu odpadów, odzyskiwaniu surowców i ponownemu wykorzystaniu odpadów, bezpiecznemu dla środowiska ich unieszkodliwianiu.

W latach 2013-2015 na gospodarowanie odpadami Fundusze wydatkowały łącznie prawie 3 mld zł. Osiągnięto wówczas efekt ekologiczny w postaci ograniczenia masy składowanych odpadów na poziomie 1 469,7 tys. Mg/rok.

Celem działań w tym zakresie jest **wdrażanie hierarchii sposobów postępowania z odpadami**, czyli w pierwszej kolejności **zapobieganie powstawaniu odpadów**, a następnie kolejno **przygotowanie do ponownego użycia, recykling, inne metody odzysku, unieszkodliwianie**, przy czym najmniej pożądanym sposobem ich zagospodarowania jest **składowanie**.

W grudniu 2015 r. Komisja Europejska opublikowała pakiet gospodarki o obiegu zamkniętym. W jego skład wchodzi Plan działania oraz projekty dyrektyw dotyczących odpadów.

Podstawowy kontekst dla definiowania celów i działań w ramach obszaru – „Gospodarka o obiegu zamkniętym, w tym gospodarowanie odpadami” stanowi koncepcja gospodarki w obiegu zamkniętym zdefiniowana w komunikacie Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów *Zamknięcie obiegu – plan działania UE dotyczący gospodarki w obiegu zamkniętym*.

W projektach dyrektyw określono zwymiarowane cele, w szczególności:

- przygotowanie do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych, co najmniej (wagowo):
 - do 2025 r. – 60%;
 - do 2030 r. – 65%;
- ograniczenie ilości składowanych odpadów komunalnych:
 - ✓ do 2030 r. – do 10%.

Realizowane zadania w tym zakresie koncentrują się na wspieraniu wdrażania optymalnych systemów selektywnego zbierania odpadów oraz efektywnych ekonomicznie i ekologicznie technologii odzysku odpadów, w tym technologii pozwalających na recykling oraz odzysk energii zawartej w odpadach oraz komunalnych osadach ściekowych w procesach termicznego i biochemicznego ich przekształcania.

Planowane działania:

- zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko produktów i procesów produkcyjnych w całym cyklu życia, mając na uwadze konieczność zmniejszenia ilości wytwarzanych odpadów i zwiększenia wydajności wykorzystania surowców;
- budowa infrastruktury technicznej i logistycznej w zakresie stworzenia możliwości napraw i wymiany rzeczy używanych oraz selektywnego zbierania odpadów surowcowych;
- modernizacja infrastruktury służącej przygotowaniu odpadów komunalnych do recyklingu;
- budowa, rozbudowa lub modernizacja instalacji służących do recyklingu;
- budowa instalacji przekształcania odpadów innych niż komunalne, w tym wytworzonych z odpadów komunalnych i osadów ściekowych, powiązanych z sieciami elektroenergetycznymi i ciepłowniczymi służących pozyskiwaniu ciepła;
- rekultywacja terenów zdegradowanych,
- promocja rozwiązań z obszaru gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ) – powiązanie obszaru ochrony środowiska z energią i transportem, program rozwoju generacji energii z odpadów,
- wsparcie właściwego gospodarowania odpadami niebezpiecznymi oraz rozwoju innowacyjnych technologii do ich przetwarzania.

V.2.5. Różnorodność biologiczna

Bogactwo różnorodności biologicznej w naszym kraju jest wypadkową wielu zmiennych, wynikających z położenia i ukształtowania geograficznego, warunków glebowych, wpływu klimatu, poziomu rozwoju społecznego i gospodarczego, uwarunkowań historycznych. Kształtuje ją różnorodność krain geograficznych: górskich, nizinnych, nadmorskich i morskich. Lista gatunków zagrożonych w naszym kraju jest obszerna i stale się powiększa. Stan zachowania siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt priorytetowych jest w przewadze niezadowolający lub zły. Tylko 30% monitorowanych zasobów wykazało właściwy stan ochrony.

Największe niekorzystne przekształcenia różnorodności biologicznej są związane z naturalnymi procesami biotycznymi i abiotycznymi wywołanymi zmianami zachodzącymi w sposobie gospodarowania zasobami. Ponadto za jedno z głównych zagrożeń utraty różnorodności biologicznej uznawana jest fragmentacja siedlisk. Znaczący i wzrastający negatywny wpływ mają również zmiany klimatyczne. Oddziałują one na zasięg występowania gatunków, ich cykle rozrodcze, okresy wegetacji i interakcje ze środowiskiem.

W latach 2013-2015 na ochronę różnorodności biologicznej Fundusze wydatkowały z własnych środków łącznie ponad **340** mln zł. Osiągnięto następujące efekty ekologiczne:

- liczba gatunków z czerwonej księgi gatunków zagrożonych, chronionych w wyniku realizacji przedsięwzięć – 402 szt.;
- Powierzchnia obszarów, na których przywrócono lub zapewniono ochronę właściwego stanu ekosystemów – blisko 1,3 mln ha.;
- Powierzchnia siedlisk wspieranych w zakresie uzyskania lepszego statusu ochrony – ponad 366 tys. ha.

Kluczowe cele do realizacji w zakresie różnorodności biologicznej:

- zachowanie i wzmocnienie bogactwa różnorodności biologicznej, w tym wielofunkcyjna gospodarka leśna;
- poprawa stanu różnorodności biologicznej i pełniejsze powiązanie jej ochrony z rozwojem społecznym i gospodarczym kraju.

Planowane działania:

- doskonalenie systemu ochrony przyrody;
- zachowanie i przywracanie siedlisk przyrodniczych oraz populacji zagrożonych gatunków;
- utrzymanie i odbudowa funkcji ekosystemów będących źródłem usług dla człowieka;
- ograniczenie zagrożeń wynikających ze zmian klimatu, antropopresji oraz presji ze strony gatunków inwazyjnych;
- opracowanie audytów krajobrazowych.

VI. Wdrażanie Wspólnej Strategii

W celu optymalizacji procesu wdrażania i monitorowania realizacji Wspólnej Strategii wprowadzony zostaje dokument o charakterze operacyjnym – roczny plan wdrażania Wspólnej Strategii.

Składał się on będzie z następujących części:

- informacji o planowanych na dany okres działaniach, najistotniejszych z punktu widzenia Funduszy (w tym m.in. w zakresie pozyskiwania potencjalnych beneficjentów, współpracy w obsłudze umów oraz uzgodnień dotyczących wspólnego finansowania przedsięwzięć przez

wypracowywanie rozwiązań uwzględniających wielkość i charakter przedsięwzięć), które w sposób istotny przyczynią się do osiągnięcia celu generalnego, celów środowiskowych oraz realizacji priorytetów Wspólnej Strategii;

- liderów zadań i harmonogramu realizacji zadań;
- wskaźników realizacji planu wdrażania.

Dokument ten umożliwi bieżące monitorowanie stanu realizacji Wspólnej Strategii oraz szybkie reagowanie wobec zidentyfikowanych potrzeb lub wyzwań, a także wobec osiągniętych wyników dotychczas realizowanych zadań.

Uzgodnienie planu wdrażania będzie następowało najpóźniej do końca roku poprzedzającego rok objęty tym planem. Corocznie opracowywane będzie sprawozdanie z realizacji planu wdrażania.